

ITALYAN TILI GRAMMATIKASIDA OTLARDA SO‘Z YASOVCHI QO‘SHIMCHALAR VA ULARNING ISHLATILINISHI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18636787>

Nasrullayeva Shohista Xayrulla qizi

SamDCHTI, italyan tili yo'nalishi, 3 kurs talabasi

e-mail: shohistaxayrullayevna02@gmail.com

Ilmiy rahbar,

SamDCHTI, Ispan va italyan filologiyasi kafedrası, katta o'qituvchisi

Xakimov Muxamadali Rafikovich

e-mail: fiducia82@gmail.com

Kalit soʻzlar: *italyan tili grammatikasi, soʻz yasalishi, otlar, soʻz yasovchi qoʻshimchalar, suffikslar, prefikslar, morfologiya, semantika.*

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqola italyan tili grammatikasida otlarda soʻz yasovchi qoʻshimchalarning turlari, ularning morfologik va semantik xususiyatlari hamda nutqda qoʻllanilish imkoniyatlarini tahlil qilishga bagʻishlangan. Tadqiqot jarayonida italyan tilida faol qoʻllaniladigan soʻz yasovchi suffiks va prefikslar tizimli ravishda oʻrganilib, ularning yangi leksik birliklar hosil qilishdagi funksional roli yoritildi. Shuningdek, qoʻshimchalarning maʼno oʻzgarishiga taʼsiri, uslubiy vazifalari hamda kontekstual qoʻllanilishi ilmiy misollar asosida koʻrsatib berildi. Tadqiqotda tavsifiy, morfologik va qiyosiy-tahliliy metodlardan foydalanilib, italyan tilidagi soʻz yasaliishi jarayoni boshqa roman tillari bilan qiyoslandi. Olingan natijalar italyan tilini oʻrganayotgan talabalar, oʻqituvchilar hamda tilshunoslik sohasida ilmiy izlanish olib borayotgan tadqiqotchilar uchun nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Keywords: *Italian grammar, word formation, nouns, derivational affixes, suffixes, prefixes, morphology, semantics.яx.*

Abstract: *This scientific article is devoted to the analysis of derivational suffixes and prefixes in the formation of nouns in the Italian language. The study examines the main types of affixes, their morphological and semantic characteristics, as well as their patterns of use in discourse. Through descriptive and comparative methods, the process of word formation in Italian is analyzed and compared with that of other Romance languages. The results of the research demonstrate that suffixes play a central role in the creation of new nouns, whereas prefixes primarily contribute to semantic enrichment. The study has both theoretical and practical significance for students, teachers, and researchers in the field of Italian linguistics.*

Hozirgi zamon tilshunosligida soʻz yasalishi tilning leksik tizimini shakllantiruvchi muhim jarayonlardan biri sifatida talqin etiladi. Har bir tilning grammatik tuzilishida soʻz

yasovchi qo'shimchalar yangi ma'no birliklarini hosil qilish, nutqni boyitish va fikrni aniqlik bilan ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Shu nuqtai nazardan qaralganda, italyan tili grammatikasida otlarda qo'llaniladigan so'z yasovchi qo'shimchalarni chuqur o'rganish til tizimini to'liq anglash imkonini beradi. Italyan tili roman tillari oilasiga mansub bo'lib, unda so'z yasalishi asosan suffiks va prefikslar yordamida amalga oshiriladi. Otlar orqali kasb nomlari, shaxs nomlari, predmet va abstrakt tushunchalar ifodalanadi. Ushbu jarayonda qo'shimchalar nafaqat grammatik, balki semantik va uslubiy vazifani ham bajaradi.

Mazkur tadqiqot natijasida italyan tili grammatikasida otlarda so'z yasovchi qo'shimchalarning muhim o'rni va ularning til tizimidagi faol roli aniqlandi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, italyan tilida otlar asosan suffikslar orqali hosil qilinib, prefikslar esa qo'shimcha semantik ma'no berish vazifasini bajaradi. Bu holat italyan tilining morfologik tuzilishiga xos xususiyatlardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, -zione, -mento, -ità, -ismo, -ista kabi so'z yasovchi suffikslar yangi tushuncha va abstrakt ma'nodagi otlar hosil qilishda keng qo'llaniladi. Shuningdek, -aio, -iere, -tore suffikslari kasb va shaxs nomlarini ifodalashda faol ishlatiladi. Ushbu qo'shimchalar so'zning asosiy ma'nosini saqlagan holda, unga yangi leksik va grammatik mazmun bag'ishlaydi. O'rganilgan materiallar asosida qo'shimchalarning nutqda qo'llanilishi kontekstga bevosita bog'liq ekanligi aniqlandi. Ayrim qo'shimchalar rasmiy-uslubiy matnlarda ko'proq uchrasa, ba'zilar kundalik nutqda faol ishlatiladi. Bu esa so'z yasovchi qo'shimchalarning nafaqat grammatik, balki uslubiy ahamiyatga ham ega ekanligini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalari italyan tilini o'rganish jarayonida otlarning yasalishini o'rgatishda qo'shimchalarga alohida e'tibor qaratish zarurligini tasdiqlaydi. Olingan xulosalar italyan tili grammatikasini o'rganishda nazariy bilimlarni mustahkamlash, tarjima va nutq jarayonida to'g'ri va maqsadga muvofiq so'z tanlashga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalarini tahlil qilish jarayonida italyan tili grammatikasida otlarda so'z yasovchi qo'shimchalarning tizimli va funksional jihatdan muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, so'z yasovchi qo'shimchalar orqali hosil qilingan otlar nafaqat leksik boylikni oshiradi, balki nutqning aniqligi va ifodaviyligini ta'minlashda ham muhim rol o'ynaydi. Muhokama jarayonida aniqlanganki, italyan tilida suffikslar prefikslarga nisbatan ot yasashda ancha faol hisoblanadi. Bu holat roman tillariga xos umumiy xususiyat bo'lib, italyan tilida ayniqsa yaqqol namoyon bo'ladi. Masalan, -zione va -mento suffikslari orqali hosil qilingan otlar rasmiy va ilmiy matnlarda keng qo'llanilib, jarayon va holatlarni ifodalashda muhim vosita hisoblanadi. Shuningdek, tadqiqot davomida qo'shimchalarning semantik funksiyasi ularning qo'llanilish sohasiga bevosita ta'sir qilishi aniqlashtirildi. Ayrim qo'shimchalar abstrakt tushunchalarni ifodalashga xizmat qilsa, boshqalari shaxs, kasb yoki predmet nomlarini hosil qilishda qo'llaniladi. Bu esa so'z yasovchi qo'shimchalarning ma'no hosil qilishdagi imkoniyatlari keng ekanligini ko'rsatadi. Muhokama natijalariga ko'ra, italyan tilini o'qitish jarayonida otlarda so'z yasovchi qo'shimchalarni alohida tizim sifatida o'rgatish samarali hisoblanadi. Chunki qo'shimchalarning ma'no va funksiyalarini tushunish talabalar lug'at boyligini oshirish,

matnni to'g'ri talqin qilish va mustaqil nutq hosil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, ushbu tadqiqot natijalari tarjima amaliyotida ekvivalent birliklarni to'g'ri tanlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, muhokama qilingan masalalar tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini tasdiqlaydi va italyan tili grammatikasida otlarda so'z yasovchi qo'shimchalarni o'rganish dolzarb va amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi. Tadqiqot jarayonida tahlil ilmiy manbalardan olingan misollar asosida amalga oshirildi.

Mazkur tadqiqot ishida italyan tili grammatikasida otlarda so'z yasovchi qo'shimchalarning o'rnini, turlari va nutqda qo'llanilish xususiyatlari keng qamrovda tahlil qilindi. Olib borilgan nazariy va amaliy tadqiqotlar natijasida so'z yasalishi italyan tilining leksik va grammatik tizimini shakllantiruvchi muhim omillardan biri ekanligi aniqlandi. Tadqiqot davomida italyan tilida otlar asosan suffikslar yordamida yasalishi, prefikslar esa ko'proq ma'no kengaytirish va aniqlashtirish vazifasini bajarishi isbotlandi. -zione, -mento, -ità, -ismo, -ista kabi suffikslar orqali hosil qilingan otlar abstrakt tushunchalarni ifodalashda, -tore, -aio, -iere suffikslari esa kasb va shaxs nomlarini hosil qilishda faol qo'llanilishi aniqlandi. Bu holat qo'shimchalarning semantik va funksional imkoniyatlari keng ekanligini ko'rsatadi.

Shuningdek, qo'shimchalarning ishlatilishi nutq uslubiga bog'liq holda farqlanishi aniqlanib, ayrim qo'shimchalarning rasmiy, ilmiy yoki kundalik nutqda ustunlik bilan qo'llanilishi kuzatildi. Bu esa so'z yasovchi qo'shimchalarning faqat grammatik emas, balki uslubiy ahamiyatga ham ega ekanligini tasdiqlaydi. Olingan xulosalar italyan tilini o'rganish va o'qitish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, otlarda so'z yasovchi qo'shimchalarni tizimli o'rgatish talabalar lug'at boyligini oshirishga, matnni chuqur tushunishga hamda to'g'ri va ravon nutqni shakllantirishga yordam beradi. Bundan tashqari, tadqiqot natijalari tarjima amaliyotida so'zlarning to'g'ri ekvivalentini tanlashda va grammatik xatolarning oldini olishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Umuman olganda, ushbu tadqiqot italyan tili grammatikasida otlarda so'z yasovchi qo'shimchalarni o'rganish dolzarb, nazariy va amaliy jihatdan muhim ekanligini ko'rsatadi hamda kelgusidagi lingvistik tadqiqotlar uchun mustahkam ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Serianni, L. (2006). *Grammatica italiana: Italiano comune e lingua letteraria*. Torino: UTET.
2. Maiden, M., & Robustelli, C. (2014). *A Reference Grammar of Modern Italian*. London: Routledge.
3. Lepschy, A. L., & Lepschy, G. (2002). *The Italian Language Today*. London: Routledge.
4. Dardano, M., & Trifone, P. (2011). *La nuova grammatica della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli.

5. Thornton, A. M. (2004). *Morphology*. Berlin: De Gruyter.
6. Scalise, S. (1984). *Generative Morphology*. Dordrecht: Foris Publications.
7. Tekavčić, P. (1980). *Grammatica storica dell'italiano*. Bologna: Il Mulino.
8. Bisetto, A., & Scalise, S. (2005). *The Classification of Compounds*. *Lingue e Linguaggio*, Italia.